

SJOEK VERHEES IN DE BRANDWACHTTOREN EN IETS OVER DE BOSBRANDWEERKRING CRANENDONCK

Sjoek Verhees

Inleiding

Vorig jaar, om precies te zijn op 23 september 1986, stierf vrij plotseling Jacobus Verhees op 80 jarige leeftijd. Jacobus, bij iedereen bekend als Sjoek, werd geboren op 4 juli 1906 als 2e kind van Harrie Verhees en Gertruda van de Berk. Hij bleef lang vrijgezel en trouwde pas op latere leeftijd met Els Schepens.

Sjoek was een ietwat gesloten man met een goed hart. Het oude Budel en dan vooral het centrum uit zijn jeugd jaren kende hij als geen ander. Hij was dan ook een echte "Buulder," en iedereen kende hem.

Ook iemand die zijn hele leven lang veel vrije tijd heeft gehad en die nuttig besteedde aan o.a. schilderen, tekenen, horoscopen, steno en schrijven. Hij schreef over alles en nog wat en op de vreemdste plaatsen zoals hieronder zal blijken.

In het hieronder volgende verhaaltje vertelt hij over hoe hij op 10 mei 1963 in de brandwachtoren 'wacht zit'. Dit verhaaltje was de aanleiding voor dit artikel over de brandwachtoren, die een aantal jaren geleden is afgebroken.

Het verhaal is enkel wat aangepast voor de leesbaarheid.

Aansluitend volgt nog wat informatie over de gewezen toren om het geheel compleet te maken en zo vast te leggen voor het nageslacht.

"Vrijdag 10 mei 1963,

Ik zit hier op 't ogenblik circa 24 meter boven de begane grond in een hokje van de brandwachtoren van Budel, die staat bij de Legerplaats Budel, dicht bij de Rijksweg. Ik zit hier dus om eventuele bosbranden te signaleren voor het Staatsbosbeheer, maar er is op 't ogenblik absoluut weinig kans op brand, want het waait ontzettend hard en het regent nog bovendien. Wat de regen betreft is dat niet zo erg, ik zit hier toch droog in het hokje, maar de wind is haast aan een orkaan gelijk op deze hoogte en ik zou gerust bang kunnen zijn dat ik omwaai, ja met toren en al, wel te verstaan. Maar ik ben toch niet erg bang, omdat mijn verstand me zegt, dat dit metalen geraamte toch wel op zulke windjes is berekend en er tegen bestand moet zijn, aangezien hij hier al circa 5 à 6 jaar staat en nog helemaal geen slijtage of roestplekken vertoont. Het is een geraamte van gegalvaniseerd ijzer, circa 2.40 meter in het vierkant vanaf 5 meter boven de grond tot boven toe en daar staat dan dit hokje op van circa 1.40 bij 1.10 meter grootte en 2 meter hoog. Er zijn 8

trappen van 2,5 meter hoog tussen, die een beetje schuin om en om hier tussen de 20 meter van onder tot boven de 4 hoekstijlen naar boven voeren en het onderste stuk 5 à 6 meter hoog is schuiner en breder van onderen.

Ik zit hier nu al de 3de dag achtereenvolgens maar schoon weer is het niet en ik heb hier nog maargezeten van 10 tot 12 uur, toen ze meldden dat ik naar huis kon gaan en dacht ik, 's middags zullen ze wel niet meer bellen, maar ja om 13.30 uur was Scholten van de gemeente weer bij ons om te zeggen dat ik de toren moest bezetten. En zo was ik om 14.00 uur weer op de toren tot 16.00 uur toen het nota bene hardstikke hard regende en er dus weer geen brandgevaar meer was en ik weer telefonisch bericht kreeg, dat ik kon gaan. De eerste dag, woensdag de 8ste mei, ben ik hier voor het eerst gekomen op aanvraag van de gemeentevoorwerker, die me dit baantje aanbood. Om 10 uur in de voormiddag was ik hier en zat er tot 7 uur in de namiddag. Dus had ik op dat ogenblik f 22,50 verdiend aangezien ze hiervoor dit baantje f 2,50 per uur zullen uitbetalen."

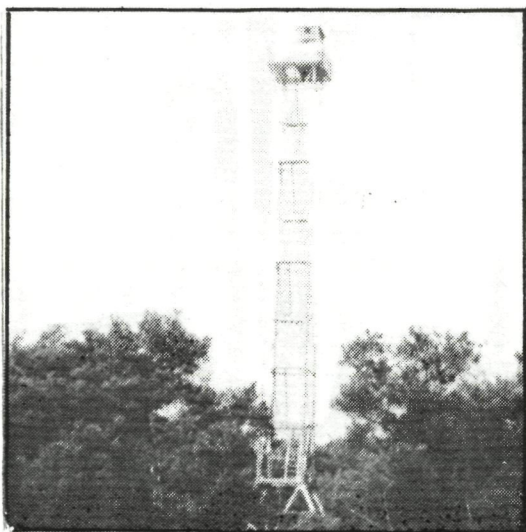
Aldus het relaas van Sjoek Verhees.

Laat ik naar aanleiding van dit verhaal eens wat meer vertellen over de brandwachttoeren en wie de eigenaar was. Een stukje hedendaagse geschiedenis.

Op initiatief van het Staatsbosbeheer werd in 1950 de 'Bosbrandweer kring Cranendonck' opgericht.

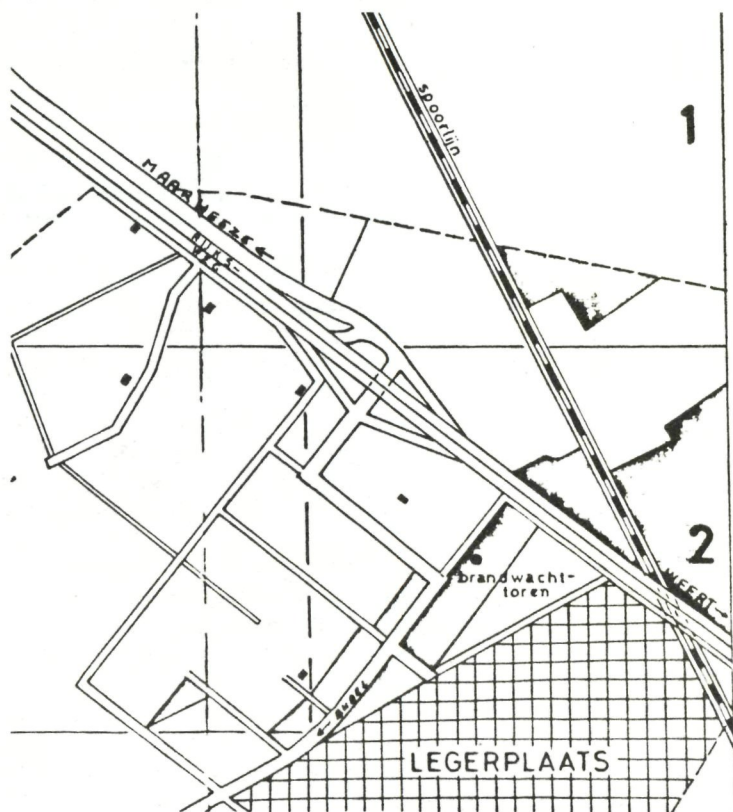
Bij Provinciaal besluit van 15-11-1950 G nr. 45658, werd er goedkeuring verleend aan de gemeenschappelijke regeling ter behartiging van de preventieve en repressieve bosbrandbestrijding. Deze regeling werd aangegaan door de gemeenten Budel, Geldrop, Heeze, Leende, Maarheeze, Mierlo, Nuenen ca., Someren en Stiphout. Naast de bosbrandweerkring Cranendonck waren er natuurlijk nog meerdere kringen zoals o.a. Deurne en Bladel.

De brandwachttoeren
van Budel

De stichtingskosten waren toentertijd f 9444,00 per toren en f 716,00 voor de afrastering.

De brandwachttorens van Budel werd neergezet op gemeentegrond nabij de Legerplaats Budel op sectie A 2863.

In eerste instantie zat men boven op de toren op een open platform maar omdat het op die hoogte van 24 meter ontzettend koud kan zijn, vooral als er veel wind staat, werd er later een beschermend hokje bij-

gebouwd op het bovenste compartiment en tevens werd er, ter beveiliging, gaas om het bovenste compartiment gedaan. Buiten om de toren was nog een hekwerk geplaatst.

De sleutel van het hekwerk en het hokje in de toren verbleef meestal bij de plaatselijke brandweercommandant of de verantwoordelijke gemeenteambtenaar, belast met het toezicht op het bosbezit. De brandwachtstorens werden bemand door vrijwilligers of studenten die hiermee een centje konden bijverdienen.

Zo vond ik voor 1974 een schema met namen voor wachters van de toren van Budel: A. Boudrie, Geboers, L. Raymakers, R. v. Bree, J. Oomen, R. Oomen en J. Cox.

De uurlonen voor de torenwachters waren in Budel b.v.

in 1963 f 2,50

in 1966 f 3,00

in 1967 f 3,50

in 1973 f 5,00

De torenwachters mochten geen brandweerpersoneel zijn want deze waren, zo werd gesteld, primair voor de bestrijding van de brand. Voor de torenwachters was een ongevallenverzekering afgesloten bij het Assurantiekantoor Smulders te Someren.

Indien het Staatsbosbeheer dit noodzakelijk vond, moesten de torens bezet worden in de zomertijd tijdens de weekenden en op woensdag van 10.00 uur tot 18.00 uur en andere bosbrandgevaarlijke dagen.

Op de torens was telefoon aanwezig. De toren in Budel was aangesloten op het net in Maarheeze en had nr. K 4959 - 252.

Indien er vanuit de toren ergens brand werd geconstateerd dan moest men de richting van de brand opmeten met een kompas.

Dit kompas was een grote ronde schijf de z.g. peilschijf, een roos met een richtpijl. Op iedere van de 13 torens in het gebied van de Regionale Brandweer was zo'n peilschijf aanwezig, die op het noorden was gericht en vast gezet. Als referentiepunt voor de toren van Budel gold de grote kerk van Budel. Met behulp van een aanwijzer (pijl) moest men dan richten op de rook c.q. brandontwikkeling en het aantal graden aflezen op de roos en dit door bellen aan de C.M.P. (Centrale Meldings Post) in Eindhoven.

Op de centrale meldingspost was een topografische kaart aanwezig met dezelfde peilschijf op het punt waar de desbetreffende toren zich bevond vastgeprikt. Dit ook voor de andere torens. Als zij minimaal van twee torens het aantal graden hadden doorgekregen, konden zij door kruispeilingen precies de plaats van de brand vaststellen en de plaatselijke brandweer bellen en, indien noodzakelijk, ook versterking van omliggende brandweerkorpsen vragen.

Deze peilschijven waren over het algemeen zelfgemaakte rozen met schaalverdeling en een richtpijl. In 1974 werden door de Nieuwe Rotterdamsche Instrumentenfabriek 'Observator' nieuwe peilschijven aange-

boden voor f 550,00 per stuk, compleet met kist Dit zijn dan de professionele die ook in de scheepvaart worden gebruikt. Zeker is dat op de brandwachtstoren van Budel nooit zo'n professionele peilschijf heeft gestaan.

Om een indruk te geven van het aantal brandmeldingen van uit de torens het volgende: In de hete zomer van 1976 werden er via de torens 35 meldingen gedaan, waarvan 25 loos. Niet via de toren werden 56 meldingen van bosbrand doorgegeven, waarvan niet bekend is hoeveel loze meldingen hierbij waren.

De bosbrandweerkring Cranendonck werd per 1-1-1973 geliquideerd en ging samen met de bosbrandweerkringen Deurne en Bladel over naar de regionale brandweer 'Zuid-Oost Noord-Brabant'.

Verantwoordelijk voor de torenwachters bleven de commandant van de brandweer of de ambtenaar belast met het bosbestand of de ambtenaar van Staatsbosbeheer.

Na jarenlang gebruik waren de wachtgelden, het onderhoud en niet te vergeten de telefoonkosten (blijkbaar was het bij menigeen bekend dat men vanuit de torens gratis kon bellen) van de brandwachtstorens zo hoog opgelopen, dat de regionale brandweer in 1981 over ging op surveilleren vanuit vliegtuigjes.

De brandwachtstorens deden dus geen dienst meer bij de brandpreventie en werden verkocht en afgebroken.

De torens gingen over naar de gemeente en zo werd de brandwachtstoren van Budel verkocht aan L. Davids, Nieuwendijk 59 in Budel.

De goedkeuring hiervoor werd verleend op 26-2-1981, waarbij hem tevens toestemming werd verleend om deze toren achter zijn huis weer op te bouwen, zij het tot een hoogte van maximaal 15 meter.

Davids heeft de brandwachtstoren afgebroken in april daaropvolgend en vervolgens achter zijn huis aan de Nieuwendijk weer gedeeltelijk opgebouwd.

De toren is bedoeld als onderstel voor een windmolen, die hij hier zelf op gaat bouwen om elektriciteit voor de verwarming van zijn bedrijf op te wekken. Door drukke werkzaamheden is dat er tot op heden niet van gekomen.

Zo ziet U dat de toren aan de wandel is gegaan van de Legerplaats naar de Nieuwendijk en bezig is met de metamorfose (gedaanteverwisseling) van brandwachtstoren naar windmolen.

Enkel het betonnen fundament herinnert nog aan de plaats waar eens de brandwachtstoren van Budel stond.

Bronnen:

1. Archief Regionale Brandweer in Eindhoven
2. Aantekeningen Sjoek Verhees.
3. Diverse mondelinge toelichtingen.